

Kriminalomsorgen
Indre Østfold fengsel
Eidsberg avdeling

Dato:
15.01.2025

Tilsvar Sivilombudet 2024

Vi viser til Sivilombudets besøksrapport nr. 82 fra besøket gjennomført 09.-11. april 2024. Dette brevet er en tilbakemelding fra Indre Østfold fengsel, Eidsberg avdeling på hvilke tiltak som er iverksatt og skal iverksettes med bakgrunn i anbefalingene i rapporten. Rapporten har blitt gjort tilgjengelig for ansatte og innsatte ved fengselet. Punktene er også tatt opp i KU, hvor ledelsen og innsatte har inkludert helse og drift.

Som Sivilombudet påpeker i sin rapport, hadde fengselet på besøkstidspunktet hatt en svært krevende ressurs- og bemanningssituasjon over lang tid som i stor grad påvirket forholdene for de innsatte. Dette forklarer noe av situasjonen uten å frata oss ansvaret for straffegjennomføringen ved Indre Østfold fengsel. Tilbakemeldingene og anbefalingene fra Sivilombudet på vårt arbeid er viktige for at vi skal kunne lære og utvikle oss og levere kvalitet på samfunnsoppdraget vårt.

Dagtilbud

1. Fengselet bør så langt det er mulig sikre at alle innsatte har et dagtilbud i form av arbeid eller opplæring.

Det ble satt en arbeidsgruppe som skulle se på tiltak for å øke dagtilbudet for innsatte i november 2024. Forslagene skal bidra til økt sysselsetting og aktivisering av innsatte og domfelte ved Indre Østfold fengsel. Denne gruppen leverte en godt gjennomarbeidet rapport med forslag 01.12.24. Denne rapporten beskriver også forslag på bruk av arealer. Vi har meldt inn ombyggingsplanene til Statsbygg og de har startet prosessen med prosjektering. Linjeledergruppa skal utarbeide en fremdriftsplan som skal drøftes med ansattes tillitsvalgte. Tiltakene skal drøftes innen 01.04.2025.

Det jobbes også parallelt med rekruttering av ansatte i verksdriften. I disse dager gjennomfører vi intervjuer for renholdsmedarbeider og kokk. Dette arbeidet pågår kontinuerlig når det oppstår ledige stillinger. Rapporten ligger vedlagt (vedlegg 1)

Kontakt med omverdenen

2. Fengselet bør styrke innsattes muligheter til kontakt med omverden. Det gjelder særlig kontakt med venner og familie, også ettermiddag og kveld, gjennom telefon, videosamtaler og besøk.

Fengselet har i utgangspunktet en ringetid på 30 minutter effektiv taletid pr innsatt pr uke, dette er i tråd med de sentrale føringene som er fastsatt av KDI. I ringesystemet er det lagt inn 3 minutter ekstra, altså 33 minutter totalt, for tiden som går bort til oppkobling og at oppkallet ikke besvares. På grunn av dagens dagsplan og redusert kapasitet/bemanning har vi på nåværende tidspunkt ikke mulighet til å iverksette prøveordning med 42 minutter ringetid pr. uke. Utfordringen med å rekruttere ansatte slik at enheten kan normalisere driften er beskrevet under relevante punkter i tilsvaret til Sivilombudet. Det kan søkes om utvidet ringetid, vanligvis da med inntil 10 minutter pr uke. I snitt er det ca. 6 innsatte pr måned som søker om utvidet ringetid, det er dermed ikke så mange som benytter seg av denne muligheten. For å øke fleksibiliteten har vi gått til anskaffelse av flere telefoner på avdelingene.

Jfr. Vedlagte organisasjonskart vil enheten etablere stilinger som dagbetjent ved avdelingene A, B og C samt etablere en stilling som avdelingsleder, førstebetjent sikkerhet. Dagbetjentene vil blant annet ha saksbehandlingsansvar for innsatt telefonering hvor førstebetjent sikkerhet har andrehåndsansvaret for disse vedtakene. Utlysningene av disse stillingene vil skje i løpet av februar 2025.

I løpet av en måned er det flere ledige besøkstimer som ikke blir benyttet, det samme er det med videobesøk. Fengselet må ha en dagsplan utfra bemanning og kapasitet, denne dagsplanen sier noe om tiden de innsatte har mulighet til å ringe, motta besøk og benyttes seg av videobesøk. Fengselet jobber med å utvide dagsplanen slik at fengselet kan være i normal drift. Dette henger sammen med de nevnte bemanningsutfordringene vi har og har hatt.

Oppfølging av unge innsatte

3. Fengselet bør sikre faglig forsvarlig oppfølging og ivaretagelse av unge innsatte i tråd med alder, utvikling og modenhet.

Ungdomsteamet består av 5 ansatte som har hatt oppfølging av unge innsatte i alderen 18-24. Gruppen med unge innsatte som har fått tett oppfølging har blitt ivaretatt med ulik form for aktivisering (vært sammen i grupper, 1-1 samtaler og sosiale fremstillinger). Det er et tverrfaglig samarbeid i arbeidet mot løslatelse for å ivareta unge innsatte på best mulig måte etter løslatelse. Parallelt med dette har vi hatt 3 plasser for mindreårige. I løpet av 2023 økte antallet mindreårige som ble fengselet, og i 2024 har statistikken mer enn doblet seg. Oppfølgingen av mindreårige krever tid og ressurser, og det jobbes hele tiden med ivaretagelse på best mulig måte. På besøkstidspunktet var ikke ungdomsteamet fulltallige. Dette på grunn av ansatte som hadde sluttet og en ansettelsesprosess som ikke var klar ennå.

01.12.2024 åpnet Indre Østfold fengsel en avdeling for inntil 5 ungdommer/mindreårige. Her vil mindreårige sone sammen, og skjermes i størst mulig grad fra andre voksne innsatte. Det er gjort bygningsmessige endringer, samt endringer i fengselet rutiner for å skjerme og ivareta de. I tillegg vil ressursene bli betydelig bedre da vi har sett at et ungdomsteam bestående av 5 ansatte ikke har vært tilstrekkelig for å ivareta inntil 3 mindreårige. I tillegg vil ungdomsteamet nå består av både miljøterapeuter, fengselsbetjenter og avdelingsbetjenter (12,5 personer) for å kunne jobbe tverrfaglig med denne gruppen innsatte.

4. Fengselet bør sikre at ung alder tas med i vurderingen ved alle beslutninger som tas når det gjelder innsatte i alderen 18-24 år.

Fengselet vurderer alder på innsatte i beslutninger som skal tas. Dette gjelder juridiske beslutninger som omhandler innsattes progresjon, overføring til lavere sikkerhet, vurdering av EK, innvilgelse/avslag på prøveløslatelser. Det gjelder også juridiske beslutninger ved hendelser, utelukkelse m.m. Vurderingene gjøres i ukentlig rådsmøte mellom jurist og avdelingsleder og ellers ved behov. Avdelingsleder for ungdomsteam og ansvarlig operativ førstebetjent var på besøk ved ungdomsenhet vest i starten av desember 2024 og 17.12.24 ble det avholdt et utvidet ledermøte hvor vi gjennomgikk praksis og erfaringer UEV har opparbeidet i vurdering av barnets beste og vurderinger knyttet til innsattes alder. Denne erfaringen ble delt med tilstedeværende ledere. På bakgrunn av dette vil mal for vedtaksskjema endres og det vil bli satt inn et punkt hvor alder er et vurderingspunkt i vedtaksskjema. En ferdig utarbeidet mal på vedtaksskjema vil være tilgjengelig innen 01.02.25. Jurist fra region øst vil gjennomføre opplæring i vurdering knyttet til alder med det første. Det har vært avtalt dato, men denne måtte utsettes på grunn av sykdom.

Fengselet gjør vurderinger med tanke på alder i forhold til hvilke avdelinger den innsatte skal plasseres på. Fengselet ønsker i størst mulig grad å skjerme unge innsatte for negativ påvirkning med tanke på rus, gjengtilknytning og lignende.

Manglende bruk av tolk

5. Fengselet bør sikre at alle innsatte, uansett språk, har lik tilgang til informasjon og tjenester.

Fengslet vil fortsette å jobbe for at alle innsatte uavhengig av språk har lik tilgang til informasjon og tjenester. Siden besøket av sivilombudet har terskelen for bruk av tolk blitt betydelig redusert som igjen har medført økt bruk/tilgang av tolk.

6. Fengselet bør tilby tolk ved innkomstsamtale til alle innsatte som ikke har tilstrekkelige språkferdigheter. Tolk bør også brukes når viktig informasjon skal gis eller innsatte ønsker å formidle informasjon til fengselet. Tilbud om og bruk av tolk bør dokumenteres.

Fengslet vil utarbeide tydeligere instruks rundt bruk og dokumentasjon av tolketjenesten. Innen 01.03.2025 skal vi ha utarbeidet en godkjent rutine som sikrer bruk av tolk. Denne vil bli implementert gjennom strukturerte overlappingsmøter.

Omfattende innlåsning over tid

7. Fengselet bør sikre at alle innsatte som ikke er isolert kan tilbringe minst åtte timer utenfor cellen hver dag og drive med meningsfulle aktiviteter, inkludert i helgene.

Fengslet jobber kontinuerlig med å rekruttere nok ansatte til å drifte fengslet i en normal tilstand med et godt og passende sysselsettingstilbud og meningsfull fritid ute av cellen. I denne perioden med en tilpasset dagsplan grunnet mangel på ansatte er det fullt fokus på mest mulig tid ute av cellen og oppfølging av de mest sårbare og isolerte ved hjelp av aktiviseringsteam. Innsatte har også fått tilgang på utvidet bruk av telefoni og videobesøk. Det jobbes med et nytt organisasjonskart som bedre vil ivareta den totale driften av fengslet. Vedlagt ligger ukeplanene (vedlegg 2a og 2b) og organisasjonskart (vedlegg 3)

Utelukkelse fra fellesskapet

8. Fengselet bør sikre at alle utelukkelsesvedtak konkret og detaljert beskriver årsaken til utelukkelse og hvilke lempeligere midler som er forsøkt benyttet, samt hvorfor disse eventuelt anses utilstrekkelige.

De operative lederne har av fengselsleder fått delegert myndighet til å beslutte og fatte utelukkelsesvedtak. Pr dags dato er det 14 ulike tjenestemenn som har denne funksjonen. Linjeledelsen ved fengselet ser at vedtakene som fattes til tider kunne hatt en høyere kvalitet på punktene som beskrives i rapporten. Vi viser også til endringer og forbedringer gjort i forhold til unge innsatte, se punkt 4.

Det er utarbeidet et skriv som beskriver hvordan de ulike punktene skal vurderes og beskrives. Det er laget et oppslag til de operative lederne som beskriver fremgangsmåten fra grunnlaget for utelukkelsen til ferdig forkynt vedtak.

Fengselet hadde tidligere 4 gjennomganger pr år med juristen for å se på forbedringer i vedtakene, deretter ble den aktuelle tjenestemannen veiledet. Dette møte vil fengselet starte opp med igjen.

Det vil bli utarbeidet en spesifikk rutine for bruk av §37 innen 01.03.2025. Rutinen vil beskrive begrunnelse og sårbarhetsfaktorer rundt utelukkelse av unge innsatte. Rutinen vil ettersendes.

9. Fengselet bør sikre at innsatte som er fratatt arbeids- og/eller fritidsfellesskap og flyttet til en restriktiv avdeling har et vedtak om utelukkelse.

Hvis innsatte blir utelukket på egen boenhet eller overført til en annen avdeling i fengselet og deretter blir utelukket foreligger det alltid vedtak om utelukkelse. Det fattes ikke vedtak hvis innsatte blir overført mellom ulike avdelinger. Dagsplan er ikke lik på avdeling A og B4 sett opp mot de øvrige boenhetene i fengselet. IØF har innhentet kommentar fra regionadministrasjonen region øst. De skriver: «De 6 plassene ved avdeling A inngår i Indre Østfold, avdeling Eidsbergs samlede kapasitet på 102 plasser. I en situasjon med stor etterspørsel etter plasser, må det påregnes å kunne benytte alle plassene i fengselet ved behov. Dette vanskeliggjør en ordning som Sivilombudet beskriver. Vi kan tilstrebe å kun benytte avdeling A til innsatte som er besluttet utelukket (av kriminalomsorgen eller retten (restriksjoner)), men ved høy kapasitetsutnyttelse kan ikke vi garantere at plassene ikke må tas i bruk, også der hvor vilkårene for utelukkelse ikke er til stede. En løsning hvor det stilles krav om utelukkelsesgrunnlag for å plassere innsatte ved avdeling A vil forutsette at plassene tas ut av tallet for fengselet, noe som vil få store konsekvenser både for regionens samlede kapasitet og for fengselets økonomi. Vi anbefaler at fengselet omtaler denne problemstillingen nærmere i sin tilbakemelding, herunder hvordan de ser på muligheten til en praksis som Sivilombudet legger opp til at plassene kun kan benyttes der innsatte er besluttet utelukket og at innsatte umiddelbart må flyttes dersom grunnlaget for utelukkelsen ikke lenger er til stede.» Indre Østfold fengsel legger regionadministrasjonens kommentarer til grunn i vårt tilsvare.

Oppfølging av innlåste og isolerte

10. Fengselet bør styrke sitt arbeid for å redusere risikoen for isolasjonsskader for alle innsatte som er isolert, samt sikre at eventuelle avvik dokumenteres og følges opp systematisk.

Det jobbes kontinuerlig med å rekruttere nye ansatte og vikarer for å kunne ha en best mulig åpningstid for innsatte og meningsfull aktivitet. Aktiviseringsteam og «ISO vakt» (isolasjonsreducerende tiltak) følger opp innsatte som av ulike årsaker er utelukket fra fellesskap med

andre innsatte/isolert av ulike årsaker. Fengslet har rutiner som innebærer bruk av ukeplaner for innsatte som er isolert. Dette for å sikre å forhindre isolasjonsskader og sikre at innsatte har en forutsigbar hverdag. Ved brudd på rutinen meldes det avvik som behandles av avdelingsleder for aktiviseringsteam, fritid og ung.

Bruk av sikkerhetscelle

11. Fengselet bør utarbeide skriftlige rutiner for utdeling av mat og drikke på sikkerhetscelle som sikrer innsatte en respektfull og verdig behandling.

Rutinen for bruk av sikkerhetscelle er endret slik at matutdeling er lagt inn i rutinen. Endringen er gjort gjeldene fra og med 15.01.2025. Rutinen er vedlagt (vedlegg 4).

12. Fengselet bør sikre at alle vedtak om plassering på sikkerhetscelle tydelig beskriver årsaken til plasseringen og hvilke lempeligere midler som er forsøkt benyttet, samt hvorfor disse eventuelt anses utilstrekkelige.

Det er de operative lederne ved fengselet som beslutter bruk av sikkerhetscelle etter samråd med inspektør fellestjenester. I de tilfellene som tiden spiller en rolle blir Inspektør fellestjenester informert så raskt det lar seg gjøre i etterkant av beslutningen. Pr dags dato er det 14 ulike tjenestemenn som har denne funksjonen. Linjeledelsen ved fengselet ser at vedtakene som fattes kunne hatt en høyere kvalitet i mange tilfeller på de punktene som beskrives i rapporten. Dette jobbes det med fortløpende gjennom veiledning og opplæring av de som fatter vedtak om bruk av sikkerhetscelle. Dokumentet med opplæringspunkter skal være gjennomgått på nytt innen 01.03.2025. Dette dokumentet er godkjent av region øst.

13. Fengselet bør forbedre sine dokumentasjonsrutiner ved sikkerhetscelleopphold.

Fengselet har revidert rutinen for bruk av sikkerhetscelle. Sikkerhetscellene er ikke ofte i bruk, og det er dermed langt mellom hver gang de ulike operative førstebetjentene fatter vedtak og følger opp innsatte under tiden på sikkerhetscelle. Veiledning må skje direkte med den operative førstebetjenten som har eventuelle avvik i forhold til instruks. Rutinen er gjennomgått og revidert. Se vedlegg 4.

14. Fengselet bør sikre en konkret vurdering av vilkårene for fortsatt bruk av sikkerhetscelle minst hver sjette time, og at begrunnelsen for dette dokumenteres.

Det er i rutinen for bruk av sikkerhetscelle innarbeidet punkter som sikrer dokumentasjon på vurderinger i forhold til vilkår for fortsatt bruk av sikkerhetscelle. Se vedlegg 4.

15. Fengselet bør sikre at ansatte som har tilsyn på sikkerhetscelle så tidlig som mulig etablerer dialog med innsatte, for å hindre at oppholdet pågår lenger enn strengt nødvendig.

Dette beskrives i rutinen for bruk av sikkerhetscelle. Vi opplever at Indre Østfold fengsel har en god kultur på dette. Innsatte blir tatt ut av sikkerhetscellen så raskt det er forsvarlig og grunnlaget for bruken av sikkerhetscelle ikke lenger er tilstede. Sitte tiden har vært kort i de aller fleste tilfellene gjennom de siste 7 årene. Se vedlegg 4.

16. Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at innsatte som ønsker å kontakte advokat under opphold på sikkerhetscelle, får mulighet til det.

Innsatte skal ha mulighet til å kontakte advokat så langt det lar seg gjennomføre på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte. Se vedlegg 4.

Bruk av håndjern ved fremstilling

17. Fengselet bør sikre at det fattes vedtak ved planlagt bruk av håndjern. Vedtaket skal inneholde en begrunnelse og kunne påklages.

Indre Østfold fengsel forholder seg til Straffegjennomføringslovens retningslinjer, men vil endre praksis dersom bruk av håndjern ved fremstilling krever et enkeltvedtak som kan påklages. Vi registrerer at departementets syn i forarbeidene til innføringen av et nytt tvangsmiddel og de gjeldende retningslinjene til straffegjennomføringsloven er ulike. Indre Østfold fengsel avventer derfor videre føringer fra vårt overordnede nivå rundt dette punktet.

Det vurderes i hvert tilfelle om håndjern skal benyttes. Denne vurderingen tas av operativ førstebetjent og avdelingsleder. Grunnlaget for beslutningen er lengde på dom, lovbrudds-kategori, tidligere svikt, kjennskap til innsatte, tidligere utganger, innvilget ordinær permisjon etc. Det utarbeides en SJA som lagres i DL. Det er flere turer ut fra fengselet som går uten håndjern enn med håndjern.

Forebygging av selvskading og selvmord

18. Fengselet bør sikre at innsatte som har forhøyet risiko for selvmord og selvskading blir møtt med kunnskapsbaserte forebyggingstiltak, som økt menneskelig kontakt, omsorg og aktivisering.

Det foreligger rutine rundt innkommstfasen til nyinnsatte i fengselet. En av hovedspørsmålene ved innkommst er faren for selvskading og selvmord, hvordan er den psykiske tilstanden. Blir det oppfattet at det foreligger avvik her, blir helse koblet på for en kartleggingssamtale med den nyinnsatte. Tiltak fra fengselet sin side kan være hyppig tilsyn, at innsatte plasseres på riktig avdeling og celle osv. Aktivitetsteamet kobles på for en tettere oppfølging underveis i den fasen av soningen som innsatte sliter med den psykiske tilstanden. Fengselet vil gå igjennom sine rutiner.

19. Fengselet bør sikre at isolasjon ikke brukes som et virkemiddel for å forebygge eller håndtere selvskading, selvmordsforsøk eller selvmord.

Indre Østfold fengsel bruker ikke isolasjon som et virkemiddel for å forebygge eller håndtere selvskading, selvmordsforsøk eller selvmord. Fengselet strekker seg langt innenfor tilgjengelige ressurser og bygningsmasse for å ivareta sårbare innsatte. Generelt har Kriminalomsorgen begrenset kapasitet innenfor både ansatte og egnede lokaler for å ivareta en sårbar gruppe mennesker som ikke klarer å ta vare på seg selv. Det er mange i norske fengsler som burde vært innlagt i psykiatrien med en annen bemanningsfaktor og egnede lokaler til mer menneskelig kontakt og oppfølging. Fengselet vil også her gå igjennom rutiner og praksisen som blir utført.

Organisering og samarbeid i helseoppfølgingen

20. Fengselet, kommunen og sykehuset bør samarbeide om å iverksette helsefremmende tiltak for innsatte for å forebygge og redusere negative helsekonsekvenser som følge av bemanningssituasjonen i fengselet.

Det ble gjennomført samarbeidsmøte den 12. november 2024 for å revidere samarbeidsavtalen som sist var revidert i 2018. Sykehuset har tatt ansvar for å kalle inn til årlig samarbeidsmøte. Forslag til avtale er utarbeidet og godkjent, og vil signert av partene i løpet av første kvartal 2025. På lokalt nivå

er det en avtale med fengselets ledelse og lokal helseavdeling som regulerer 2 møter i året. Leder for helseavdelingen kan ved behov møte fengselsledelsen. Det er også et fast møtepunkt med lederne hver mandag. Kopi av signert samarbeidsavtale ettersendes.

Kapasitet og kompetanse i helseoppfølgingen

21. Fengselet, kommunen og sykehuset bør sammen sikre at de innsatte får tilgang til nødvendige helsetjenester innen psykisk helsevern.

Kommunen legger til rette for at sykehuset har stedlige lokaler for å utføre sitt arbeid. Stedlig behandler vil være en del av fagmiljøet til kommunen.

Henvisningsrutiner utarbeides som en lokal avtale mellom kommunen og sykehuset.

Medisinhåndtering

27. Fengselet og kommunen bør sammen sikre systemer for forsvarlig medisinhåndtering, og særlig fengselet bør sikre etterlevelse av slike systemer.

Kommunen og fengselet har sammen utarbeidet en tydelig rutine for hvordan betjenter skal levere ut medisiner som kommunens medhjelpere. Helseavdelingen gjennomfører medisinkurs for alle ansatte som jobber med innsatte. Det poengteres at medisinskap skal være låst, og at innsatte selv skal signere for mottatt medisin. Det er systemnøkkel til medisinskapene på nøkkelknippe til alle fengselsbetjentene. Signatur skal ikke erstattes med kryss. Revidert rutine ligger vedlagt (vedlegg 5)

Kontinuitet i helseoppfølgingen

28. Fengsel, kommunen og sykehus bør sammen sikre kontinuitet i helseoppfølgingen til de innsatte. Herunder bruke kommunens oversikt over avlyste/utsatte fremstillinger som fast tema i trepartssamarbeidet, samt sikre at tvangsmidler som håndjern ikke er til hinder for helseoppfølgingen.

Vi fortsetter å føre oversikt over avlyste eller utsatte helsefremstillinger, og fortsetter å være i dialog med fengselet om viktigheten av å gjennomføre fremstillinger til helseoppfølging utenfor fengselet. Vedrørende håndjern, kan helsetjenesten komme med anbefalinger, men fengselet har det avgjørende vedtaket tatt ut fra en sikkerhetsvurdering.

Innsatte som har spesielle oppfølgingsbehov

32. Fengselet og kommunen bør foreta løpende vurderinger av behovet for tilrettelegging for innsatte med omfattende helse- og omsorgsbehov for å sikre at tilretteleggingen er tilfredsstillende, og at fortsatt opphold i fengselet ikke er uforsvarlig eller uverdig.

Det gjøres i dag løpende vurderinger av oppfølgingsbehovet til innsatte, og fokuset på dette videreføres. Erfaring fra samarbeidet rundt innsatte med spesielle oppfølgingsbehov, gjør at det fremover utarbeides en plan som sikrer oppfølging og tiltak fra de ulike partene. Dette vil tydeliggjøre hva som er helse- og omsorgstjenester, og hva som er praktisk bistand som Kriminalomsorgen utfører.